

Министерство
на образованието и науката

АЗ·БУКИ

Национално издателство
за образование и наука "Аз Буки"

**БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
И ЛИТЕРАТУРА**

Българско научно-методическо списание
№ година XXI, 2012 № номер 1

ИСТОРИЯ

Българско научно-методическо списание
№ година XXI, 2012 № номер 1

**МАТЕМАТИКА
И ИНФОРМАТИКА**

Българско научно-методическо списание
№ година XXI, 2012 № номер 1

**ПРЕДУЧИЛИЩНО
НАЧАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
ПЕДАГОГИКА**

Българско научно-теоретично и методическо списание
№ година XXI, 2012 № номер 1

**ХИМИЯ
ПРИРОДНИТЕ НАУКИ
В ОБРАЗОВАНИЕТО**
астрономия
биология
география
физика

**ПРОФЕСИОНАЛНО
ОБРАЗОВАНИЕ**

Българско научно-методическо списание
№ година XXI, 2012 № номер 1

**СТРАТЕГИИ
НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА
И НАУЧНАТА ПОЛИТИКА**

Научнострателно списание
№ година XXI, 2012 № номер 1

Философия

Българско научно-методическо списание
№ година XXI, 2012 № номер 1

**Чуждоезиково
обучение**

Научно-методическо списание
№ година XXXIX, 2012 № номер 1

Избрано

от текстовете, публикувани в списанията
на Национално издателство

АЗ·БУКИ

50

10 – 16 ДЕКЕМВРИ
2015 г.

„Кротка като агне“ или „жива невяра“

*Откъс от „Женската красота
в творбите на П. Тодоров“*

Милена Димитрова

Шуменски университет
„Епископ Константин Преславски“
ПТГ „Симеон Велики“ – гр. Велики Преслав

В това изследване ще съсредоточим рецепцията си върху онези герои, които ще ни позволят да се докоснем до женската красота. Статията визуира всички женски образи (в ранните творби, удилиите, разказите и драмите) без значение на етнос, социално положение и роля в развитието на сюжетното действие, с цел да се открият доминантните характеристики.

„Хубава, сякаш са я изписали“ или с „повехнало като гъба лице“; „кротка като агне“ или „жива невяра“, селска мома или гама от хайлайфа. От една страна, бранеца границата на дома, пазителка на мира в семейството, тази, която единствена може да общува с гругия свят, от друга страна – измамната самогива, опасната красавица, недостъпната чародейка, пленяваща и изпепеляваща мъжките сърца.

Това са кваматралните полюси, между които ще се заключи рецептивният образ на жената в творчеството на Петко Тодоров. Странна неуловима загадка, чиято хубост е „само да вземе на мъжа ума“; „самата онази неродена мома, за която царски синове през девет земи в десета губят ума“; енигма, в която се сблъскват чистота и поквара, светлина и мрак; силна и горда, която не ще търпи мъжки терор над себе си, а за „една любов на своята семейна чест ще

Заглавието е на редакцията

www.bel.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д.п.н.
Маргарита Георгиева
E-mail: m.georgieva@abv.bg

Редактор

Д-р Мая Падешка
0889 22 04 12

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: bel@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Български език и литература“, кн. 5/2015:

ОБУЧЕНИЕТО ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА В НАЧАЛНОТО УЧИЛИЩЕ

Приказката в детско-юношеските периодични издания до Първата световна война /
Таня Стоянова

МЕТОДИКА

Трансверсални аспекти на уменията за работа с текст /
Мая Падешка

„Методика на езикознанието“ от Ст. Чакъров и М. Гос-

подинов в контекста на ранната методическа литература за обучение по роден език / *Иван Чолаков*

Теоретични и приложни аспекти на реторичния подход в училищното езиково образование / *Владимир Ницета*

ЛИТЕРАТУРОЗНАНИЕ

Женската красота в творбите на Петко Тодоров / *Милена Димитрова*

Христо Смирненски и Германската революция от 1918 – 1919 / *Венцислав Везиров*

СТУДЕНТСКИ ФОРУМ

„Грозни прози“ на Гео Милев. Преосмисляне на библейските символи / *Евдокия Петрова*

МНЕНИЯ И ПОЗИЦИИ

Програмата PISA и българските проблеми / *Сесилия Телалова*

БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И КУЛТУРА ПО СВЕТА

Първи международен форум „Светите братя Кирил и Методий в националните митове на славяните“ – Венеция, Италия / *Alberto Frasson*

Tradizione Cirillo-Methodiana come dispositivo culturale per la riunificazione delle chiese / *Fabian Pavel Fonovic*

IN MEMORIAM

Проф. Кирил Димчев / *Ангел Петров*

стъпни, всички връзки с родни и мили на този свят, що има, ще разкъса“.

По законите на фолклорната култура и в творбите на П. Тодоров **красотата** е един от концептите, по които се оценява женският персонаж.

Особена роля в **знаковата система на жеста** според В. Колева заемат **типът вървене и владиаността на стойката** (Колева, 2002). Още в походката се чете цялото обаяние и сила на Петко-Тодоровата девойка. Тя омагьосва, привлича погледите, зашеметява. Бавно пристъпва „напета невяста“ Милкана и след години отново чувства ще пробуди в сърцето на Страхила със своето „ситно ходене“ и „кръшно носене“. Като фея, която сипе красота и благост около себе си, е Муса, „втурнала се, сякаш на земя не стъпва“. А що сила струи от оназ Калина, „вирнала глава“, как „кипри рамене“, впила поглед в мечкаря, и как върви право към него, та „цялата ѝ снага потрепва“. „С мерни, твърди стъпки“ пристъпва и Алтън Дойна. В унисон с фолклорните канони момите с Койка постигат едно „ситно ходене“ и „леки стъпки“.

Като цяло, момата от игулиите на П. Тодоров кърши снага, трепне, погрусва шити пазви, преплита крака, лихом се завърта по свирнята, залюлява се, па се повлича с песента. Всеки елемент от тялото ѝ е подвластен на движението. Пулсираща, тръпнеща, родена сред природата и сливаща се с нея. Кога се на хоро хване Гюрга Самогива с Бойко, въртят го, сучат го, та чак „пукат сърмени колани“, „звънтят момини гердани и не оставят ни един да се пусне от него до тъмна вечеря“.

Редом с танцово-пластичните характеристики Петко-Тодоровата девойка се отличава и с **музикално-певческите си умения**. В игулиите и грамите те са маркирани чрез следните изрази: „проточи тънък глас“, „изви глас“, „кършеше глас“, „подкърши, та викна от все сила“. Необикновената сила на песента и влиянието ѝ върху околните авторът най-точно представя в „Ново село“ – „като извиат глас геновски моми да запеят песента, път да имаш, гладен-жаден да си, ще се спреш да я послушаш“.

В комуникативния код се преплитат етично и естетично, за да се достигне до „благ и думи“, „блага и кротка реч“. Като нравствена персонификация се отличава гласът на момата – „сипкав“ (Койка), „сдържан дяволит“ (Кипра), „тънък“, „меден, загорски“ (Милкана). Рисувайки женските образи, авторът само веднъж дава маркери относно вида на песента. (Песента като символ на душевните трепети и чувствата на героя е представена при някои мъжки персонажи). Темата за комуникация, разчетена като сливане между двама индивиди, се разгръща и чрез представяне на погледа, който „сам към себе повлича“: „мята поглед, от който овчарят губеше свят

и сила“ („Овчари“), „вдига очи“ (Калина), „ником навожда очи“ („От прозореца“), „свела очи“ (Грозданка), „немошно се озърна“ (Койка), „смел и спокоен поглед“ (Райка).

Загължителен атрибут на всяка мома е **външната красота**. „Хубава, сякаш са я изписали“ е Нега, „млада хубавица“ е Драганка от „Ново село“, няма в селото друга като Рада („Зидари“) – „Толкози лична и тъй сърцата!“. Красотата е и знак на здраве, сила. В „Сенокос“ авторът поставя акцент върху тъждеството **„хубава-уважителна“**: „дивно чедо, [...] майци почит има, на баща път не минува“. В някои от идиомите и в драмата „Невеста Боряна“ хубостта се оказва равноценностно понятие и с **трудолюбие**: „гиздава млада [...] кръст се не прекърива нивга“ („Сенки“); „само тичала да разтребва из къщи“ („Спомени“); „млада, стройна, хубава, добра [...] цяло село я знае най-паметна и послушна, [...] цял ден над къщата му трепери“ (Боряна). Този ред се разширява, като се добавя нов елемент. Койка не само „сръчно върти сърп“, но и знае, че бащина воля се не прекърива. В образа на Стояна от „Делия“ са включени и трите показателя **„красива – работна – уважителна“**: „най-лична между всички моме, и къцовна, и послушна, път на по-стар не минува“.

Ако в народните песни красотата се осмисля като диференциален маркер по отношение на религиозно-етническата принадлежност и българската девойка се отличава от друговерката по хубостта си, то в творчеството на П. Тодоров противопоставянето християнин – нехристиянин не се уравновесява от опозицията красота – грозота. Образите на Зюйле ханъм, на Карамехмедица и Айше са щрихираны съвсем бегло чрез два елемента, експликати на женската красота: *тънки вежди и тънки пръсти*. Образите на друговерките не отблъскват, а привличат читателя.

Опозицията **красота – грозота** се активира в ранните творби на твореца, социално аранжирани. Проявлението ѝ обаче не е по оста свое – чуждо, а по линията **морал – деморализиране**, т.е. тогава, когато е нарушена етичната норма на поведение в обществото. Без да бъде гудактичен, П. Тодоров представя непривлекателния образ на жената от „Среща“ след духовното ѝ падение – „висока, слаба жена, с пъпчиво бледо лице, убит поглед и разнебитени коси“. Подобна е визията и на Рада от „Ратайкчия“ след моралната ѝ деградация. Образът е представен чрез разгръщането на няколко семантични опозиции, маркиращи портретната моминска трансформация: **симпатично лице** → *лицето ѝ побледня*; **бели заруменели бузи** → *Радка пожълтя*; **светеха две големи газелови очи** → *погледът ѝ се размъти*; **хубави живи очи** → *убити очи*.

Непривлекателният образ на Мария от „Маргарит“ (също ранна творба на автора) не се гради върху портретно експониране, а върху замяна на някои типични за народните песни определения с традиционни (разговорни): „разголена“ вм. гиздава, „набелена“ вм. бяла, румена, „безсрамно се излягаше“ вм. тръпне, „кикотеше се“ вм. къриши глас, смее се, „облечена в червено“ вм. сукман с чиста престилка.

Дотук следва изводът, че момата, като субект, който предизвиква възхищението на общността, съчетава извисеност на духа с прекрасна външност, т.е. подчинява се на принципа на *καλοκαγαθία* (калокагатия) – единство между духовна и физическа красота.

В по-абстрактен план човекът, тълкуван като своеобразен микрокосмос, се осмисля като митологично съответствие на Световното дърво, а оттам и на антропоморфно изразения Космос. Това, от своя страна, рефлектира върху следващия отличителен маркер на женската красота – изображението **на фигурата, стойката**. По силата на фолклорно установената норма момата в творчеството на П. Тодоров е загължително тънка и висока. Наблюдават се следните вариации:

кръшна снага ↔ *Мита, Райка, момите от „Мечкар, Гюрга Самогива, Калина („Страхил страшен хайдутин“)*

крехка снага ↔ *Койка*

рамна снага ↔ *Калина („Страхил страшен хайдутин“)*

строен стан/снага – *Алтън Дойна, Боряна, Стойка (майка на Боряна), Гюрга Самогива*

Тъй като отделните части на тялото съответстват на триделността на пространството по вертикалата, то носител на категорична сакралност е **главата** (има се прегвиг **лицето** с всички негови елементи). Най-изразителният и въздействащ детайл в портретната характеристика на женските образи от „Идилии“ са **очите**. Според културната традиция очите са *огледало на душата*. Красивите очи са огледало на красивата душа. Появяват се в следните символни аранжimenti:

Очи: *модри* ↔ Мита
ведри ↔ Нега
черни като въглен ↔ Нега
черни ↔ Калина („Страшил страшен хайдутин“)
сини ↔ Гюрга Самогива
малки, но живи ↔ Мишка
две газелови очи ↔ Рага „Ратайкиня“

Същевременно се актуализират и аранжimenti, символизиращи душевното страдание и нереализирани пориви към любов и хармония:

Очи: *угаснали* ↔ Златна Злата
тъмни ↔ Мария, г-жа Гаврилова
съръкнали ↔ Милкана

Визията на момата се допълва и от някои групи елементи от изображението на лицето:

тънки вежди ↔ Мита, Зюйле
дълги ресници (над очите) ↔ Алтън Дойна
розови устни ↔ Райка
сочни червени устни ↔ Алтън Дойна

Половият признак – **женските гърди**, символ на майчинството, се среща само два пъти със значение „**буйни гърди**“ (Калина), „**мраморни гърди**“ (г-жа Гаврилова).

Равнопоставен по значимост на гърдите, но с много по-висока фреквентност, е другият символ на женската красота – **косата**. В културната традиция на всички народи косата е атрибут с особена сакрална магическа стойност. Косата е атрибут на хубостта и знак за безгрешност, източник на еротика, енергия, на самия живот. В произведенията на П.Тодоров косата на момата е **гълга**, та „почти завива кръста ѝ“, като най-често се срещат следните символни аранжimenti:

леки къдри ↔ Мита
къдриви бухкави коси ↔ Кипра, г-жа Гаврилова
тъмни къдрици ↔ Кипра
копринена коса ↔ Нега, Мишка
руса ↔ Мишка, Койка („Бай Драган“), Гюрга Самогива

Тъй като косата попада в полето на „природните“ (окоsmени, срамни и поради това – по-скрити) части, косата на омъжената жена задължително е **скрита под забрадка** (майката на войводата от „Pieta“, Рага от „Ратайкиня“, Гюрга Самогива). Както повелява ритуалът, след като се замоми, Мита също „ще спусне дълги поли, на чело ще забради ръченик“. А символните аранжimenti „**проредели коси**“ (Койка), „**посидели**“ („Pieta“), „**разнебитени**“ („Среща“) отпращат към темата за изгубените битийни радостии.

Пълния текст четете в сп. „Български език и литература“, кн. 5

Диалогът – предизвикателство за лингвистиката

Откъс от „Акционалност на диалогичното единство с начален подбудителен изказ“

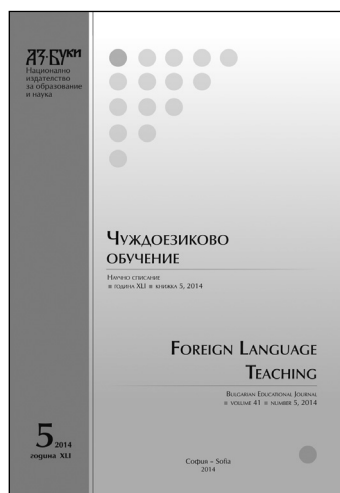
Донка Мангачева

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

1. Изучаването на диалога е един от актуалните и най-сложни проблеми пред съвременната лингвистика и същевременно едно от големите предизвикателства за теорията и практиката на чуждоезиковото обучение. Създаването на комплексна картина на диалогичната реч, отразяваща структурно-функционалните характеристики на междуличностния обмен, е свързано с по-цялостно интердисциплинарно описание на словесното общуване в адекватни за съответния анализ единици. Подобен подход позволява да се извежат основни закономерности в междуличностното взаимодействие, да се извлече обоснована типология на смисловите функции, да се проследят взаимоотношенията между езикова структура и социопрагматична функция на изказа, както и възможностите за съчетаване във вериги от комуникативни ходове.

2. Изложението напътък систематизира и обобщава резултатите на едно лингвопрагматично изследване върху акционалността на словесното взаимодействие, заключено в минималната диалогична единица с въвеждащ подбудителен акт. Разработката представя многостранно описание на ответната реплика (словесна реакция на адресата) въз основа на португалски езиков корпус. То обединява нейната прагматична и дискурсивна определеност на фона на съдържателните равнища и синтактичната (текс-

Заглавието е на редакцията

www.foreignlanguages.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д-р Димитър Веселинов
E-mail: d_vesselinov@yahoo.fr

Редактори

Николай Кънчев
0888 81 56 45

Йордан Ходжев
0889 81 15 65

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: foreignlanguages@azbuki.bg

**Съдържание
на сп. „Чуждоезиково обучение“, кн. 5/2015:**

ПРИЛОЖНО ЕЗИКОЗНАНИЕ

Акционалност на диалогичното единство с начален подбудителен изказ / *Донка Мангачева*

МЕТОДИКА

Теоретични основи на граматичен минимум по турски език / *Милена Йорданова*

ЕЗИК И КУЛТУРА

Поглед към света на женските литературни салони / *Цветя Тодорова*

La Représentation des Femmes Dans L'affiche Suisse (Vision Fantasmée, Idéale ou Virtuelle) / *Brigitte Grass*

ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКА АРХЕОЛОГИЯ

За названието *мундрага* / *Емил Боев*

ХРОНИКА

Лвовската българистика от ново време / *Олга Сорока*

Международна научна конференция „Българистични четения“ – Сегед 2015 / *Камен Михайлов*

РЕЦЕНЗИИ И АНОТАЦИИ

„Изследвания в обучението по съвременни езици“ от Тодор Шопов и Екатерина Софрониева – преглед на книгата / *Петър Тодоров*

Сборник в чест на проф. Мария Китова / *Магдалена Караджункова*

Старогръцкият език – вход към света на античната култура / *Анета Димитрова*

Научни постижения на перспективни филолози / *Андрей Крупев*

Саморегулираното учене – предизвикателство към академичната среда и показател за качество на образованието / *Илиана Петкова*

ОТКРЫТАЯ ЛИНИЯ

На наших глазах появляется культура текстинга / *Валерий Ефремов*

Обучение грамотному русскому письму детей, для которых русский язык неродной / *Андрей Остапенко, Вячеслав Гузев*

туална) организация на знаковата цялост – израз на определено междусубектно взаимодействие.

2.1. Обект на изследването е вербалната реакция на побудата в своята пълнота и сложност – явление, разположено в многомерна система от мисловни, психосоциални и езикови координати. Непосредствен предмет на изследване са онези страни и пластове на посочената динамична същност, които представляват интерес основно за лингвистичната прагматика, но попадат и в обсега на близките области на научно познание, съпричастни на проблематиката: философия на естествения език, социална психология, теория на комуникацията, анализ на дискурса, анализ на разговора, текстолингвистика. Обзорът на научните становища и дискусии по въпросите на словесната интеракция разкрива следното положение. Първо, всяко от направленията търси равновесието между субективните потребности на говорещите и обективните правила в практиката и засяга функцията на езика в условията на межличностно общуване. Второ, тази обща насока е разгърната от сравнително автономни позиции, затова е и конкретизирана в много разрези и познавателни образи. Сами по себе си теоретичните постановки, на които се основава разработката, не създават цялостно впечатление за диалогичната единица, а наблягат на отделни нейни аспекти – от крайната формализация през взаимодействие с ситуативни величини до абстрактната семантична конфигурация. Избраният поход (интегриране и преосмисляне на идеи) обхваща различни страни на езиковата реалност и речевата употреба, препологащи специфичен поглед и метод на проучване. Съчетаването на взаимодопълващи се гледни точки и включването на повече интерпретативни идеи позволяват да се даде точна и подробна картина на явлението.

2.2. Изследването има за цел да предложи обоснована представа за същността, строежа и функциите на словесната реакция на агресата в диалогичното единство с начален побудителен изказ в съвременния португалски книжовен език. Описанието на отзвука на побудителния изказ налага комбинирането на методи в последователното решаване на следните задачи.

– Да се определят прагматични, когнитивни, психосоциални и структурни параметри за многопосочен анализ на ответната реплика, който да очертае нейните функционално-комуникативни стойности на различни равнища в диалогичното езиково пространство, както и повърхнинните ѝ характеристики.

– Да се систематизира по смислов признак разнообразието от изкази за отговор (побудан емпиричен материал) като комплексни гъвкави структури,

които служат на гадени цели в междуличностното вербално взаимодействие и са показателни за неговия резултат.

– Да се изведе и опише ролята на ответната реплика в контурите на диалогичното единство като:

– израз на определено комуникативно поведение (в което се впитват конкретна мотивация, нагласа, диспозиция, ценностна ориентация, социални норми и дилеми и др.) и отношение на адресата към предложеното междуличностно взаимодействие;

– принос за структурирането на диалога и социалната интеракция и значимост в перспективата на общия интерактивен ефект;

– конститутивен блок в синтагматичните модели на двустранния дискурс.

– Да се посочат възможностите за реализация на изказа(-ите) в репликата за отговор и да се отчетат особеностите и тенденциите в синтактичното (текстово) оформяне на базовите (единични) и комбинираните (сложни) функционални единици.

2.3. Изследването на ответната реплика в диалогичното единство предполага анализ на целостта – комуникативното взаимодействие, отразено в дискурсивния поток. Диалогичното общуване е съвместно начинание, в което индивидуалните потребности, мотиви, цели, планове, възгледи, мнения и решения не губят своята относителна самостоятелност, а се превръщат в нова реалност – обща мотивационно-целева нагласа за комуникативното взаимодействие, съвместна програма за решаване на определена социална задача, система от взаимообвързани и постоянно взаимодействащи операции, резултати и оценки в процеса на непрекъснато оформяне на словесната личностна изява. В тази рамка се отделя специално внимание на вербалната реакция на адресата (разгледана едновременно като акт и продукт), нейното влияние върху подателя на побудителния изказ, нейното участие в композицията на дискурса и в синтеза на интерактивния резултат. Заключениета се базира на анализ на книжовно фиксирания диалог в перспективата на интерактивната организация на социалната речева дейност. Корпусът обхваща 2677 примера. Източник на сведения е съвременната португалска литература, отразяваща европейския вариант на езика. Включени са главно драматургични произведения и художествена проза, богата на пряка реч (52 заглавия, които отговарят на повече от 9220 страници), като се спазва равнопоставеност в обема на представителните текстове от всеки автор.

2.4. Предложеният модел за многофакторен модел за анализ съдържа набор от компоненти, които обхващат всички възможни измерения на отговора като дейностен компонент в изучаваното диалогично единство, а именно: линия на комуникативно поведение (представена със съответните прагматични ходове, езикови характеристики и текстообразуващи механизми), оценка на предложения интерактивен модел, конкретна личностна нагласа, интерактивна същност на предприетия диалогичен акт, диалогична и интерактивна функция на словесната изява, инвариантен прагматичен ход с разгърнатите си варианти, средства за изразяване, условия и интерактивен резултат.

3. Основните резултати от изследването на теоретичния и емпиричния материал може да се обобщят по следния начин според хода на решаваните задачи.

3.1. Диалогичното единство с начален побудителен изказ е съставено от два последователни и тематично обединени комуникативни фрагмента. Избраният подход обхваща комплексната същност на двуплановия дискурс (онагледяващ интервал от интерактивна речева структура) и очертава неговата прагматична и социално-психологическа основа през призмата на верижните словесни действия като волева, целенасочена изява на комуникативната компетентност.

3.1.1. Изследването репликово единство е управлявано от надредна социална интеракция, която поражда необходимостта от реч и се обозначава и определява именно чрез езиковите средства. Вербалният отговор на побудителното действие, традиционно възприеман като незадължителен, е в голяма степен конвенционализи-

ран (практически очакван, предвидим, смислово свързан) и значим за осъществяване на комуникативното междусубектно взаимодействие. Данните от статистическо-математическата обработка на езиковия материал сочат, че реакцията в минималната диалогична единица има словесен израз в 89% от анализирания примери (респ. в 11% от всички случаи не е налице вербален отговор). По отношение на организацията на репликите в 11% от примерите липсва тематична връзка между директивния акт и отговора, а в 89% двата изказа образуват смислово цяло.

3.1.2. Словесната реакция не може да се окачестви като комуникативен успех на говорещия или перлокутивен ефект на началния акт в диалогичното единство (или въобще като плод на едностранно доминантно планиране). Тя следва да се тълкува като равнопоставено интенционално действие – израз на отношение към търсеното взаимодействие и принос към общия интерактивен резултат.

3.1.3. Опорните действия на единството – побудителният акт и неговият отзвук – са взаимобусловени не въз основа на улокутивната, а на диалогичната си стойност. Докато комуникативните стойности на изказа във входната реплика се подвеждат под общ знаменател *побуда*, тези в изказите за отговор се групират около различни смислови (прагматични) центрове в зависимост от субективното отношение на адресата към предложението интерактивен модел.

3.1.4. На интерактивно и дискурсивно равнище встъпителната побуда и отговорът представляват функционални комуникативни блокове, които се подчиняват на тематична (топикална) и прагматична кохерентност. В диалогичния контекст изказът (продукт на речев акт) не е релевантен като носител на изолирана извънречева стойност. Той се окачествява като прагматичен ход с определена стойност в комуникативното междусубектно взаимодействие и като диалогичен акт с определена роля в структурирането на двустранния дискурс.

3.1.5. Изходът от словесната интеракция е съвместен продукт на взаимозависим избор – той не е изключителна заслуга на отделен участник в диалога и не съвпада задължително със заложените от него цели. Независимо дали адресатът постъпва по предпочитанията на адресанта начин, интерактивният резултат е функция от взаимодействието на намеренията у комуникантите, които може да си съдействат в определена степен за постигане на дадени цели, съответстващи, съпътстващи или противоречащи на собствените им планове. Ако вербалният социален обмен представлява самоподобна и самоподдържаща се структура, резултатът, постигнат на всяка фаза, не може да се схваща като окончателен, а в най-добрия случай като изчерпателен за конкретния момент.

Пълния текст четете в сп. „Чуждоезиково обучение“, кн. 5

Избрано

Къде е общото между фолклора и селското стопанство?

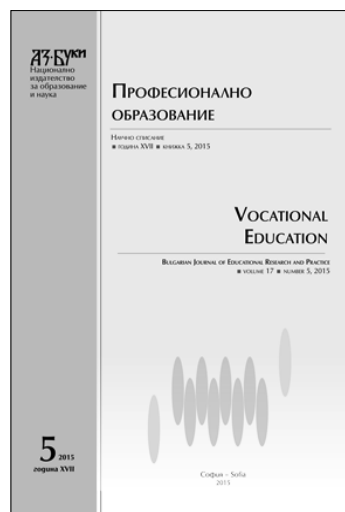
*Откъс от „Model of folk high school pedagogy
for organic agriculture education“*

Ivan Manolov,
Dimo Atanasov,
Ewa Stratenwerth,
Pawel Kulpa,
Martin Nobelmann,
Reto Ingold,
Henrike Rieken,
Hristina Yancheva,
Atanaska Stoeva,
Peter Mogensen,
Sulislaw Borowska

Introduction

Today's world is changing quicker than ever. Economic globalization, climate change, technologies and social realities require knowledge-based economic development, which influences the needs for improving our skills and competences. If people don't continue to develop and follow the modern pace of life they will soon be left behind. In the EU, this has been acknowledged for several years (Laal and Salamati, 2012). European Parliament and the Council of 18 December 2006 focus on key competences for lifelong learning, philosophy based on creating a well-functioning 'knowledge triangle' of education, research and innovation and on helping all citizens to be better skilled for competitiveness, growth and jobs as well as for equity and social inclusion. Initial education and training should support the development of these key competences in all young people. Adult education and training should give real

Заглавието е на редакцията

www.vocedu@azbuki.bg

Главен редактор

Доц. д-р Тоня Георгиева
E-mail: tonia@au-plovdiv.bg

Редактори

Николай Кънчев
0888 81 56 45

Йордан Ходжев
0889 81 15 65

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: vocedu@azbuki.bg

**Съдържание
на сп. „Професионално
образование“,
кн. 5/2015:**

МЕТОДИКА И ОПИТ

Интернет като източник
на социализиращи влияния
в периода на юношеството
/ Гергана Славчева

Иновационни методи
на обучение при учебния
предмет „Обща теория
на счетоводната отчетност“
/ Красимира Макавеева

Субективизмът в контекста на диференцираното заплащане на педагогическите специалисти / *Недялко Колев*

Тенденции при професионално-квалификационните степени по специална педагогика в България / *Милен Замфирова*

ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ

Възрастови особености на психологическата подготовка при състезателки по художествена гимнастика / *Мария Кънчева*

Синергията „образование – медии“ в проекта SmartFuture на Варненския свободен университет „Черноризец Храбър“ / *Теодора Бакърджиева*

ПЪТЯТ КЪМ УСПЕХА

Model of Folk High School Pedagogy for Organic Agriculture Education] / *Ivan Manolov, Dimo Atanasov, Ewa Stratenwerth, Pawel Kulpa, Martin Nobelmann, Reto Ingold, Henrike Rieken, Hristina Yancheva, Atanaska Stoeva, Peter Mogensen, Sulislawa Borowska*

МЕЖДУНАРОДЕН ОПИТ

Актуално състояние на образователната система на Норвегия / *Росица Иванова*

Teaching English Through Project-based Learning in Zaferiye Abaloğlu Primary School, Denizli, Turkey / *Veselina Boneva, Muserref Fidan*

УЧИЛИЩЕ ЗА УЧИТЕЛИ

Блок-урок в Професионална гимназия по туризъм и хранителни технологии „Никола Димов“ / *Петя Данева*

Учебна игра от първата ми година като учител / *Евгений Димитров*

Един необикновен час по немски език / *Пепа Анигностова*

opportunities to all adults to develop and update their key competences throughout life. Good opportunities in this direction give the “Folk high schools”, institutions for adult education that generally don’t grant academic degrees. Most of them have an area of expertise – sports, music, arts, agriculture, etc (Byczkowski, 2003). They are most commonly found in Nordic countries, in Germany and Austria. The concept originally came from Grundtvig (1783–1872) – Danish writer, poet, philosopher and pastor (Folk High School, *Wikipedia*). The folk high school movement was an act against the conservative education and culture. An act against the traditional book-learning and the use of language unknown to common people, where the primary relation was between the individual and the book alone. Grundtvig fought for a public education as an alternative to the university elite (danishfolkhighschools.com/about/history).

The modern folk high schools today vary significantly, but they are still “Grundtvigian”, which means that their focus is on enlightenment, ethics, morality and democracy (https://en.wikipedia.org/wiki/Folk_high_school). When in XIX century Grundtvig was developing the concept and philosophy of Folk high schools in Denmark he was addressing similar challenges as we face in modern Europe, though in a historically and economically different context.

The aim of the paper is to present an international project of the Organic Production Folk High-School as an innovative method of young adult education by using some methods of Grundtvig pedagogy.

The main objective of the project is to prove that Grundtvigian educational concept is still alive, totally align with modern needs and challenges and could be creatively adapted to different European backgrounds. The concrete topic for exploring and adapting folk high school methodology will be done through realization in Poland of two pilot courses of two years duration for two groups of young students (together circa 40 people), aged 18-25 years.

The partnership will work together to develop curriculum and handbook for this course, which later will be implemented and evaluated. Two other outputs will be: (1) guidelines on building key competences through Grundtvigian pedagogy – tools, examples, good practices; (2) a publication which will summarise the project – Folk high schools in XXI Europe: past, present time and future in modern Europe.

Coordinator of the project and the organization which is going to implement the results is the Polish non-governmental organization – Ecological-Cultural Association ZIARNO (www.ziarno.grzybow.pl). Other partners in the project are universities and Folk High Schools. These institutions are cited below the title of the paper, as their representatives are co-authors.

Additional partner is the School inspectorate from the local community of Plock town. The students willing

to receive official certificate proving their education under the project, should pass exams organized by this state inspectorate.

NGO Ziarno has experience in Folk High-School pedagogy, as the idea dates back to 2001, when the first Folk High-School courses were offered for local women.

The results are coordinated with another activity of the Ziarno association which gained grant from Danish foundation Velux for construction of the new building for Folk High School, where students will study and live. One peculiarity of Folk High Schools is that students and sometimes teachers study and live under one roof.

Development of curriculum

During the first year a curriculum was developed. It is not typical curriculum. Except lessons directly connected with agricultural knowledge, considerable emphasizing is done on personality development of the students – communication skills, studding of English language related to agriculture and farming, art activities – music, arts and crafts singing, painting, team work, etc.

The theory of the study process will be done on five blocks distributed in two years. Each block lasts 3 weeks, 6 day per week and 8 hours per day. Only introductory block will be shorter – 1 week. Main subjects included in the study blocks are:

Block 1 – Introductory (31.08.2015 – 04.09.2015 – time for realization of the first course)

- The education begins with some teambuilding measures;
- Documentation and Log-Book - methods of documentation and their importance in the self-developmental learning process;
- Basic knowledge on ecosystem, ecology, environment;
- Types of soil and wildlife plants;
- Basics and history of organic and biodynamic farming, principles, guidelines, control organizations;

Block 2 – Soil (09.11.2015 – 27. 11.2015)

- Soil forming process – mineral and organic components of the soil; humus development.

– Soils and Soil Physical Properties. Soil Chemistry and Fertility.
– The living soil – diversity of soil organisms. The effect of soil biological activity on plant nutrition. Creating a healthy soil.

– Plant nutrition

– Soil tillage and cultivation practices;

– Mechanization of work processes;

– Construction of stables and other farm buildings.

Block 3 – Plants (15.02.2016 – 04.03.2016)

– Arable crop growing in organic farming;

– Horticulture in organic farming (vegetables, fruits, herbs);

– Perennial grasslands;

– Crop rotation in organic farming;

– Irrigation.

Block 4 – Animals (07.11.2016 – 25.11.2016)

– Organic Animal Husbandry;

– Breeding in organic farming;

– Feeding in organic farming;

– Welfare in organizideo (Start of a video project on the course, How to do video)

– Pottery (Work with clay)

– Painting with Plants (Learn how to make colours out of plants and paint with it)

– Poetry (Learn about Haikus and prepare their own about animals)

Every subject of curriculum has more detail description

Пълния текст четете в сп. „Професионално образование“; кн. 5

Педагогиката интерпретира социалната реалност

*Откъс от „Педагогическото познание
в сложния спектър на науките
за образованието“*

Петър Петров

Русенски университет „Ангел Кънчев“

Методологически основания

Като теоретична, интегрална и системна наука, педагогиката претърпява сложно историческо развитие, включва в себе си свойства, закономерности и менгенции, чрез които се определят нейните възможности и граници за проявление на педагогическото познание. Оформянето на специална теоретична база от научни изследвания на съвременното педагогическо познание се налага по определени причини, сред които излъква значението на социалните и хуманитарните науки, аналитичното представяне на отделните подходи за интерпретация на обекта и предмета на педагогиката, приложението на съвременните образователни технологии и формите на възпитателните взаимодействия в педагогическия процес и др. Тя интерпретира социалната реалност, благодарение на своите две функции: теоретико-експликативна (описателно-обяснителна) и прогностично-конструктивна (приложно-технологична) (Цветков, 1994).

В социалните науки развитието на определена педагогическа теория се влияе от няколко фактора: социалните цели и потребности на обществото, от развитието на педагогическото знание, от степенята на развитие на обекта на изследване – педагогическата реалност. С особено звучене се открояват социалната детерминираност и ролята на генерираното знание за човека за неговата същност и личностна обусловеност. Познанието обхваща цялата умствена

Заглавието е на редакцията

www.pedagogy.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д-р Емилия Василева
E-mail: embavassi@abv.bg

Редактор

Любомира Христова
0889 22 12 15

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: pedagogy@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Педагогика“, кн. 8/2015:

*70 ГОДИНИ РУСЕНСКИ
УНИВЕРСИТЕТ
„АНГЕЛ КЪНЧЕВ“*

Русенският университет –
70 години възходящо развитие
/ *Златоживка Здравкова*

История на висшето педагогическо образование в Русе /
Виолета Ванева

Педагогическото познание
в сложния спектър на науките
за образованието / *Петър
Петров*

Влияние на феномените
„ранно“ и „късно“ родителство
върху целевите семейни
възпитателни ориентации (съ-
временно състояние на про-
блема) / *Десислава Стоянова*

Ролята на графичния метод за решаване на физични задачи / *Теменужка Богданова, Бетина Ковачева*

Валидиране на знания, умения и компетенции, придобити чрез неформално и информално обучение / *Валентина Василева*

„Учене през целия живот“ – водеща ценност за съвременния учител / *Надие Карагьозова*

Хистерията в детско-юношеска възраст / *Силвия Крушкова*

Дейностите на детето през неговия поглед в съпоставка с гледната точка на семейството и персонала / *Лилия Тодорова*

Теоретико-приложни предизвикателства и проблеми при реализиране на ситуацията в смесената по възраст група в детската градина / *Юлия Дончева*

Пространственото мислене и показатели за установяване степента му на развитие в начална училищна възраст / *Маргарита Георгиева*

30 ГОДИНИ ОМЕП В БЪЛГАРИЯ

Значимостта на индивидуализацията и диференциацията в педагогическото взаимодействие в детската градина / *Розалина Енгелс-Критидис*

Ролята на конструктивните дейности за развитието на числовите представи при децата от предучилищна възраст / *Галина Георгиева*

Провокиране на избразителна дейност чрез илюстрацията при деца от предучилищна възраст / *Гергана Михайлова-Недкова*

дейност или състояние, включени в знанието (Андреева, 2007: 26).

Като всяко явление от действителността, педагогическото познание има различни интерпретации през отделните етапи от развитието на науката педагогика, притежава своите исторически характеристики, често деформирани от идеологически и политически доктрини. Използването му при разглеждането на отделните проблеми в педагогиката става много често интуитивно, използва се в различните си значения. Ето защо, както и в други социални науки, се наблюдава своеобразно интерфериране на педагогическото познание от социалните, политическите, икономическите условия в обществото. Разбира се, налице са свойствени схожни проблеми, възникнали през различно историческо време, в различен контекст, описвани с различия и в научния език, но по своето съдържание често носещи измеренията на класически и утвърдени в педагогическата теория и практика възгледи и идеи. Богатият идеен фонд на класиците педагози може да служи като своеобразно моделно представяне на образователни и възпитателни концепции, които в процеса на своето въвеждане и обогатяване могат да се допълват и прецизират чрез реформаторски идеи, алтернативни педагогически подходи, модерни форми на обучение, т. е. да се извърши своеобразно „снемане“ на научните постижения в педагогиката от миналото. Необходимо е да се припомни известната закономерност – в хода на човешката история развитието на познанието върви по поантата: логическият синтез от практическите решения и резултати да се основава на научни принципи, методи, понятия. В противен случай ще трябва да припомним сподучливата критична фраза на Хайне: „Педагози, вие ни обяснявате науката, а кой ще ни обясни вашите обяснения“ (Лалов, 2003: 135). Не трябва да се забравя и максимата: ролята на педагогическото наследство е важен гносеологически закон. Именно от него се тръгва, когато се разработват и въпросите на научния апарат на педагогиката.

През последните тридесет години в българската специализирана литература се появиха публикации (монографии, студии, статии в периодичния печат), в които се разработва йерархията в системата на педагогиката. Конструктивността на мненията на автори като Д. Цветков, А. Станоев, Д. Павлов, Г. Бижков, А. Попов, П. Радев и др. допринесе съществено за обогатяване на методологическия апарат на педагогиката. С особена значимост се откроява разработването на системата от педагогически понятия, обосновани от гледна точка на педагогическата реалност, подреждането им в понятийни блокове, за да се осмисли частноаспектното и частнонаучното им съдържание.

Теоретичното богатство на понятието педагогическо познание се допълва от концептуалното виждане за специализирана научна дейност с цел изучаване и анализиране на процесите и явленията в педагогическата реалност. Притежава познавателна стойност, специализирано е в сферата на обучението и възпитанието като социокултурни феномени, в съдържателен план засяга разглеждането и интерпретацията на педагогическите явления. Като когнитивен феномен, притежава и предписващи функции, които представляват обосновани тълкувания, прагматични решения и емпирични изводи, предназначени за учителите (Линков, 2014; 8). Именно предписващите функции на съвременното педагогическо познание реално се отразяват и в същностните измерения на педагогическото знание, което съществено допринася за обогатяване на неговия терминологичен апарат. Разглеждането му като процес и реален продукт в научните изследвания ще повиши неговата методологическа роля, мястото му в системата на научното познание. За доказателство е изводът на Г. Андреева, че различните социални области могат да бъдат независими и несистемни, връзките между тях – нелогични, неопределени и произволни, намиращи се на собствена база на развитие (Андреева, 2007: 29).

Един пространен поглед към научното познание дава основание да се засегне проблемът за т.нар. **методологически ценности**, т.е. обяснението как методологията възпроизвежда знанието, как тя преследва определени норми, принципи, методи и най-важното – как тя създава ново знание. В този аспект тя има ценностно значение и за процеса на опознаване на обществената действителност. В сложната педагогическа реалност именно методологията пресъздава виждането за ролята на ценностите в педагогическото познание. А дали обективно съществуващите ценности са тези, които съответстват на методологията, на нейните норми и предписания? Въпросът е основателен, защото педагогическите ценности са трансляторът на функциониращите социални цели, обикновено третиращи като отговорност и задължения на образователната система. Определено може да се направи заключението, че ценностите са духовният „гръбнак“ на образователната система в различните ѝ форми и видове: хуманистични, социални, личностни, нравствени, естетически (Ив. Марев). В такъв обяснителен режим е ясно, че педагогическата реалност функционира и като пресъздадена форма на ценности, определящи познавателното поведение на субектите в педагогическия процес. А реалността е тази, която дава своите отражения върху педагогиката. В нейния теоретичен обсег изкристализират нови постановки, идеи, възгледи, които постоянно обогатяват равнищата на проявление на емпиричните изводи и обобщения.

Педагогическите ценности, много често носещи духа и посланията на т.нар. конвенционална педагогика (П. Д. Петров), все пак имат една актуална значимост; те имат причинна детерминация върху новите трактовки за функциите, структурата, статута на отделните области в науките за образованието, особено тези, които са ориентирани в полето на формалното (институционализираното) и неформалното възпитание и обучение. В такава богата педагогическа среда, много често интерпретирана като функционални задължения на образователните и възпитателните институции, се прегопределят и емпиричните етапи на педагогическото познание. А дали те съответстват на иновационните представи за лансиране на актуалното педагогическо знание? Отговорът на този въпрос се съдържа в идентифицирането на определен педагогически факт, неговото съотнасяне към критерии с определено образователно или възпитателно съдържание.

Педагогическото познание в теоретичния модел на социалното познание

С особена острота през последните две десетилетия се поставя проблемът за развитието на образованието в епохата на глобализацията. Предизвикателствата пред педагогиката и особено образователната система в условията на глобализацията и дигиталната епоха променят контурите на техните функционални задължения, на духовното общуване между хората на различни равнища на тяхното социално

Избрано

поведение. Както пише патетично Ив. Марев, „вече целият свят посредством мрежите си, влиза в класната стая, но в нея няма бъдеще“ (Марев, 1999: 9). Вероятно същият автор се основава на мисълта на Зб. Бжежински, че сега светът прилича на летящ самолет, в чиято кабина няма нито пилот, нито автопилот. Ще се потвърди ли заключението на известния политик? Изкушаваме се към един актуален пример. Неминуемо се предизвиква в настоящия момент реакцията на общественото мислене към миграционните процеси в Европа през настоящата година. Ще трябва ли да ни притеснява мисълта на Джавит, че глобализацията е другото име на „новия световен безпорядък“?... Или по-спокойно ще трябва да приемем позицията: миграцията е присъщо явление на всички етапи на човешката цивилизация (Милков, 2013: 169). Всъщност и педагогиката трябва да поеме отговорностите в обсега на социалните науки, в които световните проблеми могат да се преценят чрез оптимистичния възглед на Д. го Ружмон, обобщен чрез заглавието на книгата му „Бъдещето е наша работа“.

Съвременният свят, като сложна космополитна реалност, поражда динамични и непрегвидими със своите хуманитарни последици форми на индивидуални и групови взаимодействия, на религиозна самоидентичност, на самоидентификация в етнически общности и пр. Както сполучливо посочва В. Илиев, етническите групи „пробиват“ консистентността на обществата и ги конструират в сложен формат (Илиев, 2008: 11). Същият автор посочва парадоксалния факт, че поради високата степен на неопределеност при нарастващия обем информация натрупването на знанието води до увеличаване на несигурността, неопределеността, започва да се чувства дефицит на ново знание. Тези парадоксални явления неминуемо имат отразителен ефект в индивидуалното и масовото съзнание, в социалните нагласи, което довежда до необходимостта да се реструктурира и пренасочи педагогическото познание към непознати и трудно обмислящи се от прагматична гледна точка педагогически стратегии, модели, методи и форми на възпитание и обучение. С особено значение изпъква рефлексивността по отношение на социалното и моралното възпитание в училище, на девантността на рисковите групи, на преподаването и ученето в обучението „лице в лице“, на използването на информационно-комуникационните технологии в съвременното обучение и др. Естествен и логичен е изводът за промяна на границите на педагогическата реалност. С такава динамичност трябва да се променят и полюсите на педагогическото познание към нови хоризонти на преосмисляне, редуциране, прецизиране на образователните и възпитателните влияния, към възприемане на нови стратегически подходи в процеса на планирането, организацията, провеждането, диагностиката на педагогическия процес на различни равнища в институциите; координацията с други фактори в сложния социален комплекс при управлението на обществените процеси. Както отбелязва Франсис Бейкър, познанието се определя не само от природата на предмета, но и от психическите качества и насоченост на индивидуалната активност върху познанието. Педагогическото познание е важна, **специализирана „дестинация“** на социалното познание (к. м.), усилва рефлексивността на социалните цели, стабилизира духовните връзки, знанията, уменията и компетенциите, разглеждани като образователни ценности.

Пълния текст четете в сп. „Педагогика“, кн. 8